

Innst. 228 S

(2012–2013)

Innstilling til Stortinget fra helse- og omsorgskomiteen

Dokument 8:23 S (2012–2013)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Knut Arild Hareide og Kjell Ingolf Ropstad om tiltak for økt fysisk aktivitet og bedre folkehelse

Til Stortinget

Sammendrag

Det fremmes i dokumentet følgende forslag:

«I

Stortinget ber regjeringen utarbeide en ny handlingsplan for fysisk aktivitet.

II

Stortinget ber regjeringen innføre en time fysisk aktivitet hver dag på alle trinn i grunn- og videregående skole innenfor dagens timetall.

III

Stortinget ber regjeringen utarbeide kvalitetskrav til skolars og barnehagers utearealer som både retter seg mot arealstørrelse og innhold.

IV

Stortinget ber regjeringen utvide og bedre grønn resept-ordningen slik at flere livsstilssykdommer kan forebygges og behandles med livsstilsendringer og pasientoppfølging.

V

Stortinget ber regjeringen sørge for styrket kompetanse hos helsepersonell om sammenhengen mel-

lom fysisk aktivitet og helse slik at de får nødvendig verktøy til å benytte fysisk aktivitet i behandling og veiledning.

VI

Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan for rehabilitering og nybygging av svømmeanlegg.

VII

Stortinget ber regjeringen innføre en nasjonal ferdighetsprøve i svømming på 4. trinn i grunnskolen som alle elever må bestå før svømmeopplæring kan avsluttes.

VIII

Stortinget ber regjeringen øke satsingen på friluftslivstiltak, friluftsområder og skjærgårdsparker i de årlige statsbudsjettene, og gjennomgå tippenøkkelten med formål å øke støtten til friluftsliv.

IX

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert statsbudsjett våren 2013 fremme forslag om å opprette en statlig belønningsordning for gang- og sykkelveier, og samtidig foreta en gjennomgang av trafikk- og vikepliktsreglene med formål å bedre sikkerheten og fremkommeligheten for syklistene og gående.

X

Stortinget ber regjeringen bruke skatte- og avgiftssystemet mer aktivt for å nå helsepolitiske målsettinger, ved å fremme forslag om å øke avgiftene på tobakk, alkohol, sukker- og fettholdige varer,

og redusere avgiftene på sunne alternativer som frukt og grønnsaker.»

Forslagsstillerne framholder at folkehelsen i Norge generelt er bedre i dag enn for noen tiår tilbake, men at utviklingen likevel går i feil retning på flere områder, og spesielt gjelder dette fysisk aktivitet og overvekt.

Forslagsstillerne mener det er nødvendig med en nasjonal mobilisering for økt fysisk aktivitet og bedre folkehelse og at det er behov for en tverrsektoriell opptrappingsplan med iverksetting av konkrete tiltak som gjør det lettere for folk å gjøre de riktige valgene, og som gjør det lettere å være mer fysisk aktive i hverdagen.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Thomas Breen, Sonja Mandt, Wenche Olsen, Anita Orlund og Eva Ottesen, fra Fremskrittspartiet, Jon Jæger Gåsvatn, Kari Kjønås Kjos og Morten Stordalen, fra Høyre, lederen Bent Høie, Sonja Irene Sjøli og Erna Solberg, fra Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, fra Senterpartiet, Kjersti Toppe, og fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal, mener det lave fysiske aktivitetsnivået i befolkningen gir grunn til bekymring. Dette kombinert med et usunt kosthold øker faren for livsstilsrelaterte sykdommer som overvekt/fedme, type 2 diabetes, hjerte- og karsykdommer, muskel- og skjelettsykdommer og enkelte former for kreft. Det vises i den sammenheng til at befolkningen de siste 10 år har blitt betydelig tyngre. Helsedirektoratet har gitt minimumsanbefalinger for fysisk aktivitet for både barn og voksne. Rapporten «Nøkkeltall for helsesektoren 2011» viser at kun 20 prosent av den voksne delen av befolkningen oppfyller anbefalinger om minst 30 minutter daglig, moderat fysisk aktivitet. Det er også et urovekkende lavt aktivitetsnivå hos barn og unge. Fallet i aktivitetsnivået til aldersgruppen 9–15 år er spesielt stort. I aldersgruppen 6–9 år oppfyller mer enn 80 prosent anbefalingen. Nøkkeltallsrapporten viser også at det har vært en dobling av fedme de siste 20 årene, og diabetes 2 er tredoblet. Aktivitetsnivået i den norske befolkningen er lavt, også dersom man sammenlikner med andre land i Europa. Norge er det landet som har størst økning i andelen fete voksne de siste 10 årene.

Komiteen mener det er viktig at fysisk aktivitet løftes opp og får en sentral plass i et folkehelseperspektiv. Derfor er det viktig at det tilrettelegges for

friluftsliv i nærmiljøet som et målrettet og effektivt tiltak for å stimulere til økt aktivitet.

Komiteen merker seg det arbeid som mange frivillige foreninger og organisasjoner nedlegger hver dag gjennom å legge til rette for positive friluftsopplevelser og fysisk aktivitet for befolkningen, eksempelvis ved at de rydder og merker turløyper osv.

Komiteen mener det er viktig å legge til rette for at gående og syklende får tilrettelagte trygge gang- og sykkelstier som i størst mulig grad er adskilt fra biltrafikk.

Det viktigste bidraget er nok likevel det arbeidet som frivillig sektor legger ned gjennom barne- og ungdomsidretten. Komiteen mener det er grunn til å gi honnør for alt dette arbeidet. Uten bidragene fra det frivillige ville situasjonen trolig vært langt verre. Frivillig sektor er, slik komiteen ser det, avgjørende for en positiv utvikling.

Komiteen vil særskilt trekke frem fysisk aktivitet for skolebarn/ungdom som viktig. En studie fra Malmö högskola i Sverige fulgte to skoleklasser gjennom hele grunnutdanningen, hvor den ene hadde idrett hver dag, mens den andre hadde to timer i uken. Gruppen med mest fysisk aktivitet fikk bedre motorisk utvikling og bedre prestasjoner. Man kunne observere økt energi, bedre motoriske forutsetninger, økt konsentrasjon og økt mestringsfølelse. I denne sammenheng vil det også være viktig å prioritere svømmeundervisning og tilgjengelige svømmehaller for befolkningen generelt. Dette vil kunne få ned tallet på drukningsulykker som følge av mangelfull opplæring og tilgjengelighet. I tillegg er svømming en påvist effektiv fysisk aktivitet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, mener derfor at én times fysisk aktivitet i skolen daglig kan være et effektivt tiltak for å bedre folkehelsen på lang sikt.

Flertallet er i likhet med forslagsstillerne meget opptatt av hvordan en skal bedre den fysiske og psykiske helsen i befolkningen samlet sett.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at regjeringen siden 2005 har lagt fram flere meldinger til Stortinget, hvor en har tatt opp viktigheten av at forebygging må vektlegges i langt større grad. Dette flertallet vil bl.a. vise til Samhandlingsreformen som trådte i kraft 1. januar 2012.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk

Venstreparti og Senterpartiet, ser at levealderen blir høyere fra år til år, og forventet levealder i Norge er nå blant de ti høyeste i verden. Endringer i levevaner som bedret kosthold og redusert røyking har bidratt til dette.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at vi samtidig ser at levevaner varierer mellom sosiale grupper og dermed kan bidra til økte sosiale helseforskjeller.

Dette flertallet viser til at Samhandlingsreformen bygger på at en skal vektlegge forebygging framfor reparasjon i hele helsetjenesten.

Dette flertallet vil også peke på den nye folkehelseloven som trådte i kraft fra samme tidspunkt, og hvor kommunene fikk et særskilt ansvar for å tilrettelegge for bedre folkehelse gjennom bl.a. fysisk aktivitet.

Komiteen viser til at frivillige lag og foreninger gjør en meget stor innsats for å holde folk i fysisk aktivitet gjennom tilrettelagte tilbud på idrettsarenaen eller i friluft osv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at den rød-grønne regjeringen i 2007 la fram frivillighetsmeldingen «Frivillighet for alle» som ble utarbeidet i et nært og godt samarbeid med Frivillig Norge. Her fikk en bl.a. på plass en frivillighetsmilliard til lag og foreninger som en kompensasjon for bortfall av inntekter gjennom spilleautomater. Det er også innført en «grasrotandel» til lokale lag og organisasjoner som i 2012 utgjorde hele 340 mill. kroner til aktivitet for barn og unge. I tillegg har den rød-grønne regjeringen innført momskompensasjon i samarbeid med Frivillig Norge som for 2013 er på 950 mill. kroner, og som i 2014 vil være på 1,2 mrd. kroner. Dessuten kommer momskompensasjon for bygging av idrettsanlegg som skal bidra til mer og bedre fysisk aktivitet. Alt dette kommer i tillegg til at den rød-grønne regjeringen har lagt fram idrettsmeldingen «Den norske idrettsmodellen» som varsler en endring av tippenøkkelen over tre år (45,4 prosent til 64 prosent), og som vil gi norsk idrett mer enn 600 mill. kroner i året til bygging av idrettsanlegg og økt støtte til lokale lag og foreninger. Flertallet er svært fornøyd med den anerkjennelsen som den rød-grønne regjeringen gir til frivillig sektor gjennom økte rammeoverføringer til sine aktiviteter.

Flertallet er i likhet med statsråden enig i det utfordringsbildet som forslagsstillerne beskriver, og mange av forslagene er, som statsråden påpeker,

innenfor andre departementers ansvarsområder, jf. svarbrev av 25. januar 2013 til komiteen. Statsråden viser også til at den rød-grønne regjeringen ytterligere vil forsterke arbeidet med å bedre folkehelsen gjennom bl.a. fysisk aktivitet ved å legge fram en ny folkehelsemelding til Stortinget i løpet av vårsesjonen 2013.

Flertallet foreslår at representantforslaget vedlegges protokollen.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre viser til sine respektive merknader i Innst. S. nr. 104 (2007–2008), Frivillighetsmeldingen, Innst. 211 S (2012–2013), Idrettsmeldingen og Innst. 14 S (2012–2013), Statsbudsjettet for 2013.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener at arbeidsgiverbetalt treningskort bør være skattefritt, og at det derfor bør vurderes å innføre skattefritak for arbeidsgivere som tilbyr sine ansatte månedskort ved treningssentre. Dette kan øke aktiviteten for voksne mennesker og dermed gi bedre helse.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, har merket seg statsrådens positive innstilling til representantforslaget i sitt svarbrev av 25. januar 2013 til komiteen, hvor han blant annet går god for beskrivelsen av utfordringsbildet fremover når det gjelder levevaner og befolkningens fysiske aktivitet, og hvor han understreker behovet for et betydelig løft i folkehelsearbeidet, fordi ingen trender i samfunnet, verken i måten vi arbeider eller forflytter oss på, legger til rette for tilstrekkelig fysisk aktivitet. Flertallet har også merket seg statsrådens tydelige vilje til å løfte folkehelsearbeidet høyere på den politiske dagsordenen, og ser frem til folkehelsemeldingen som statsråden har varslet skal komme til Stortinget i løpet av vårsesjonen.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti har forhåpninger om å se igjen mange av de tiltakene som er foreslått i dette representantforslaget, i folkehelsemeldingen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at den fysiske aktiviteten blant nordmenn har gått jevnt nedover siden 1950-tallet. Stadig færre utfører arbeid som medfører fysisk aktivitet og anstrengelse. Maskiner gjør mye

av det daglige arbeidet, og man bruker kjøretøy til transport. Mange er opptatt med stillesittende aktiviteter i fritiden. Moderne nordmenns hverdag er stort sett preget av lett fysisk aktivitet som i liten grad stimulerer muskler og påvirker pust og hjerterefrekvens. Dette er ikke nødvendigvis et fremskritt.

Flertallet viser til at systematiske helseforskjeller mellom inntekts-, utdannings- og yrkesgrupper fortsatt er en stor helseutfordring i Norge. Generelt er det slik at grupper med lang utdanning og høy inntekt har et mer sunt kosthold, er mer fysisk aktive og lever lenger enn dem med kort utdanning og lav inntekt. Det samme mønsteret gjelder for røyking og andre rusmidler enn alkohol.

Flertallet viser til at den foreløpig siste folkehelsemeldingen, St.meld. nr. 16 (2002–2003) Resept for et sunnere Norge, ble fremmet av daværende helseseminar Dagfinn Høybråten på vegne av Bondevik II-regjeringen. Til grunn for meldingen lå en erkjennelse av at nye utviklingstrekk i samfunnet gir nye helseutfordringer. Økt globalisering, et flerkulturelt samfunn, et krevende arbeidsliv og rusproblematikk ble trukket frem som eksempler. Det overordnede målet for meldingen var et sunnere Norge gjennom en politikk som bidrar til flere leveår med god helse i befolkningen som helhet, og å redusere helseforskjeller mellom sosiale lag, etniske grupper og kjønn.

Komiteen viser til at St.meld. nr. 16 (2002–2003) var tydelig på at det enkelte menneske har et ansvar for egen helse og må stå ansvarlig for egne valg. Samtidig ble det fremholdt at samfunnet kan og bør påvirke valgene gjennom å informere, tilføre kunnskap og påvirke holdninger. Det innebærer å gjøre de sunne valgene lettere og mer attraktive, men også å gjøre de helsenedbrytende valgene vanskeligere, uten samtidig å fremme negative holdninger overfor dem som allikevel velger annerledes.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at meldingen «Resept for et sunnere Norge» var utgangspunkt for flere tiltak som i ettertid har vist seg å gi gode resultater. Det viktigste enkeltstående tiltaket er «røykeloven», som ble fremmet og behandlet i Stortinget parallelt med meldingen våren 2003, og som ble innført fra 1. januar 2004. «Røykeloven» har bidratt til at andelen daglig-røykere er redusert til under 20 prosent av befolkningen. Ungdomsrøykingen er halvert fra et nivå hvor nesten hver fjerde ungdom røykte daglig i 2005 og ned til dagens nivå på 12 prosent.

Komiteen viser til at det med utgangspunkt i meldingen også ble utarbeidet en egen handlingsplan

for fysisk aktivitet for perioden 2005–2009. Handlingsplanen ble iverksatt og gjennomført og er nå også evaluert. De aller fleste av handlingsplanens 108 tiltak ble iverksatt og var vellykket. Evalueringen anbefaler at arbeidet videreføres med innsats ut over helsesektoren. Spesielt anbefales det at arbeidet rettes tydeligere mot påvirkning av den enkeltes helseatferd og livsstil, utvikling av lavterskeltilbud for fysisk aktivitet, og planlegging og tilrettelegging av fysiske omgivelser for å gjøre det lettere å velge en aktiv livsstil.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til St.meld. nr. 20 (2006–2007), Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller, som legger en bred og langsiktig strategi for å redusere sosiale helseforskjeller uten at noen grupper får dårligere helse. Meldingen slår fast at sosiale helseforskjeller utgjør en sammensatt utfordring som krever omfattende løsninger. Strategien legger føringer for at folkehelsearbeidet i større grad må ta utgangspunkt i samfunnets ansvar for befolkningens helse, og at folkehelsearbeid innebærer å arbeide for en jevnere sosial fordeling av faktorer som påvirker helsen. Det framheves at arbeid mot sosiale helseforskjeller må kombinere målrettet innsats mot spesielt utsatte grupper med generelle velferdsordninger og befolkningsrettede tiltak.

For å ivareta behovet for en bred tilnærming har strategien følgende fire innsatsområder: 1) Redusere sosiale forskjeller som bidrar til helseforskjeller, 2) Redusere sosiale helseforskjeller i helseatferd og bruk av helsetjenester, 3) Målrettet innsats for sosial inkludering, og 4) Utvikle kunnskap og sektorovergripende verktøy. Det er et mål at hensynet til helse og utjevning av sosiale helseforskjeller i større grad skal ivaretas i alle samfunnssektorer.

Forslag I

Komiteen mener det er behov for en helhetlig tilnærming til folkehelsearbeidet. Økt fysisk aktivitet i skolen, tilgang til svømmeundervisning i skolene og svømmehaller generelt er en viktig faktor.

Komiteen mener ut fra en slik helhetstankegang at det vil være positivt å utarbeide en helhetlig handlingsplan for fysisk aktivitet, som legger grunnlaget for en helhetlig tilnærming til viktige utfordringer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Nasjonalt fagråd for fysisk aktivitet i lengre tid har ropt varsko om det rådet kaller et alarmerende lavt fysisk aktivitetsnivå i befolkningen.

Fagrådet ønsker en tverrsektoriell opptrappingsplan på området og en ny handlingsplan for fysisk aktivitet som tar utgangspunkt i den forrige handlingsplanen som gikk ut i 2009.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en ny handlingsplan for fysisk aktivitet.»

Forslag II

Komiteen mener det er viktig å gi barn et godt grunnlag både for læring og god helse.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ber regjeringen vurdere å innføre en time fysisk aktivitet hver dag på alle trinn i grunn- og videregående skole innenfor dagens timetall.

Komiteen vil vise til de positive erfaringer en har oppnådd på Søndre Land ungdomsskole hvor ansatte og elever har samarbeidet systematisk for å integrere fysisk aktivitet og levevaner i skolens planverk. Resultatet har vært bedre læringsmiljø, bedret konsentrasjon og mindre konflikter. Komiteen vil også vise til de positive resultatene en har oppnådd ved Trudvang skole i Sogndal som har hatt 60 minutter daglig fysisk aktivitet for alle elever i 4. og 5. klassetrinn. Skolen deltok i et forskningsprosjekt ved høgskolen i Sogn- og Fjordane i perioden 2004–2007, som dokumenterte positiv effekt på fysisk form og redusert risikoprofil for hjerte- og karsykdom, med best effekt hos de barna med størst behov. Erfaringene viser i tillegg positive effekter på læringsmiljø i form av bedre trivsel, økt konsentrasjon og mindre konflikter. På bakgrunn av resultater og positive erfaringer som intervensjonsskole har Trudvang skole utviklet modellen «Fysisk aktivitet i faga». Fysisk aktivitet er integrert i tradisjonelle fag som norsk, engelsk, matematikk og naturfag. Alle fag er redusert med fem prosent for å få plass til 30 minutters daglig lærerstyrt fysisk aktivitet med faglig innhold, i tillegg til ordinær kroppsøving. Komiteen ser fram til resultatet av denne modellen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil understreke behovet for fysisk aktivitet blant barn og unge. Det er bekymringsfullt at en undersøkelse utført på oppdrag av Helsedirektoratet i 2011 viser at 9-åringer og 15-åringer sitter mer stille i løpet av dagen sammenlignet med 2005–2006. Jenter er også generelt mindre aktive enn gutter. Samtidig vil disse medlemmer påpeke at resultatene fra det EU-finansierte

forskningsprosjektet ENERGY viser at norske 10–12-åringer er blant de sprekkeste, minst overvektige og sunneste i denne aldersgruppen i Europa.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at fysisk aktivitet for barn og unge er et område hvor skole og hjem må samarbeide. Skolen alene kan ikke løse utfordringen med å gi barn nok daglig fysisk aktivitet. Et viktig tiltak som kan øke barns aktivitetsnivå, er at flere barn går til skolen. Derfor må det være til ettertanke at Transportøkonomisk institutt tidligere har påvist at hver fjerde førsteklasing blir kjørt til skolen selv om avstanden er mindre enn 500 meter. Flertallet mener skolen i dialog med foreldrene bør oppfordre flere barn til å gå til skolen. Undersøkelser viser også at det å gå til skolen virker positivt på barns konsentrasjon i løpet av skoledagen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det er rom for å utnytte det lokale handlingsrommet bedre, bl.a. for å organisere skoledagen med noen lengre pauser som gir elevene større mulighet for å være fysisk aktive. Slik aktivitet kan tilrettelegges både i skolens utemiljø og i gymsaler eller andre egnede fellesrom innendørs. Disse medlemmer vil også peke på at det i mange fag kan være helt naturlig å inkludere undervisningsmetoder som også innebærer undervisning ute, og der elevene kan kombinere faglige aktiviteter med fysisk aktivitet.

Disse medlemmer vil understreke at den viktigste satsingen i skolen i årene fremover må være en satsing på lærerne. Lærernes kompetanse er avgjørende for at elevene skal tilegne seg nødvendige ferdigheter i løpet av skolegangen. Dernest vil det være viktig også å legge til rette for mer fysisk aktivitet i løpet av skoledagen. Når skoledagen gradvis utvides med flere undervisningstimer, må dette også gjenspeiles i mer tid til fysisk aktivitet.

Komiteen viser til at fysisk aktivitet er viktig for normal vekst og utvikling hos barn og unge. Regelmessig fysisk aktivitet øker konsentrasjonsevnen, gir mer fysisk og psykisk overskudd, bedrer hukommelsen og øker selvtilliten. Ved å sette av mer tid til regelmessig fysisk aktivitet i skoler og barnehager vil man kunne gi barna bedre forutsetninger for læring og samtidig øke trivselen og forebygge psykiske problemer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet

og Kristelig Folkeparti, mener at ved å starte med daglig fysisk aktivitet i skolen vil man kunne bidra til at barn og unge utvikler interesse og motivasjon for fysisk aktivitet, slik at de også vil ta med seg regelmessig fysisk aktivitet inn i voksen alder.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre en time fysisk aktivitet hver dag på alle trinn i grunn- og videregående skole innenfor dagens timetall.»

Forslag III

Komiteen mener det vil være viktig å tilrettelegge gode utearealer ved bygging av nye barnehager og skoler. Komiteen mener regjeringen bør vurdere behovet for spesifikke kvalitetskrav og legge dette frem for Stortinget på egnet måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener forslaget om å utarbeide kvalitetskrav ved fremtidig bygging av skoler og barnehager vil by på mange problemstillinger spesielt ved eksisterende barnehager og skoler.

Disse medlemmer ønsker mer søkelys på tilrettelagt fysisk aktivitet i barnehagene og er opptatt av at barnehageeier ivaretar behovet for utearealer som stimulerer til fysisk aktivitet. Disse medlemmer støtter ikke forslaget, men har tillit til at barnehageeier vil ivareta dette på en god måte innenfor dagens regelverk uten at det er behov for ytterligere statlig regulering som vil medføre mer ressurser til byråkrati.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide kvalitetskrav til skolers og barnehagers utearealer som både retter seg mot arealstørrelse og innhold.»

Forslag IV

Komiteen viser til Innst. 212 S (2009–2010) om Samhandlingsreformen som viser at grønn resept-ordningen har betydelig støtte.

Komiteen viser til at fastlegene har en viktig rolle i det forebyggende helsearbeidet i primærhelsetjenesten. Grønn resept-ordningen ble innført i oktober 2003 med bakgrunn i St.meld. nr. 16 (2002–2003) Resept for et sunnere Norge. En evalueringsstudie fra 2005 utført av Legeforeningens forskningsinstitutt viser at grønn resept-taksten blir lite benyttet av fastlegene fordi kriteriene for hvilke pasienter som omfattes av taksten, er for snever. Iføl-

ge studien mente de spurte legene at man burde inkludere alle livsstilssykdommer og ikke stille krav om medikamentelt ubehandlede pasienter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ber regjeringen vurdere grønn resept-ordningen med sikte på at flere grupper kan få veiledning og hjelp med livsstilsendringer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utvide og bedre grønn resept-ordningen slik at flere livsstilssykdommer kan forebygges og behandles med livsstilsendringer og pasientoppfølging.»

Forslag V

Komiteen er enig med forslagsstillerne i at det er viktig med kompetanse hos helsepersonell som kan veilede befolkningen om sammenhengen mellom fysisk aktivitet og helse. Komiteen mener det er grunnleggende at helsepersonell spiller på lag på tvers av profesjonene slik at pasientene får et tilpasset tilbud. Komiteen peker i den anledning på behov for ernæringsfysiologer i kommunene. Komiteen mener også det er nødvendig med tettere samarbeid mellom skolehelsetjeneste, fysioterapeuter, ergoterapeuter og den tradisjonelle helsetjenesten. Komiteen mener således at den kompetansen det er størst behov for, er kompetanse til å henvise til nødvendig ekspertise.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at Nasjonalt fagråd for fysisk aktivitet har påpekt behov for mer kunnskap hos helse- og omsorgspersonell om sammenhengen mellom fysisk aktivitet og helse. Det må satses mer på kompetansetiltak som gjør at kunnskap omsettes til praktisk handling. Flertallet mener kunnskapsgrunnlaget om fysisk aktivitet må styrkes i alle grunnutdanningene, samt etter- og videreutdanningstilbudet for helsepersonell. Flertallet mener også utdanningstilbudet rettet mot folkehelsearbeid i kommuner og fylkeskommuner må styrkes.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for styrket kompetanse hos helsepersonell om sammenhengen mellom fysisk aktivitet og helse slik at de får nødven-

dig verktøy til å benytte fysisk aktivitet i behandling og veiledning.»

Forslag VI

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, støtter intensjonen i forslaget, men peker på at svømmebasseng i all hovedsak er eid av andre enn staten. Dette er etter flertallets syn en oppgave som ikke bør bli statens ansvar.

Flertallet mener det er statens oppgave å finansiere kommunene på en måte som legger grunnlag for gode svømmetilbud som en del av opplæringen i skolen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti merker seg at svømmehaller fortsatt står tomme på tross av regjeringens lovnader i 2005 om å fylle bassengene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre deler forslagsstillerens syn på at tilgang til svømmeanlegg er viktig både for folkehelse og for barns svømmekunnskaper. Disse medlemmer vil peke på behovet for en opptrappingsplan for rehabilitering, som er mer omfattende, hvor tilgang på svømmeanlegg bør være en del.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at svømmebasseng brukes hyppigere av bredden i befolkningen enn tradisjonelle idrettsanlegg som fotballanlegg, gymsaler og idretts-haller. Også de med lav inntekt og utdanning benytter seg av svømmehallene. I motsetning til fotballanleggene er det også en langt større andel jenter/kvinner enn gutter/menn som bruker svømmehallene. Dette medlem mener derfor at svømmehaller bør prioriteres med tanke på å utjevne sosial ulikhet i helse. Dette medlem viser til at utviklingen når det gjelder svømmehaller, går i feil retning. Tall fra Norges svømmeforbund viser at opptil 300 norske bassenger har blitt tørrlagt de siste 10–15 årene. De bassengene som fortsatt har vann, er ofte i svært dårlig stand. Mange bassenger er bygd på 1970-tallet og er i ferd med å gå ut på dato. Dette medlem mener derfor det trengs en handlingsplan for rehabilitering og nybygging av svømmeanlegg.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan for rehabilitering og nybygging av svømmeanlegg.»

Forslag VII

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det viktigste bør være tilgjengelig svømmeundervisning for å lære å svømme og samtidig lære livredning. I tillegg vil det være en god arena for fysisk aktivitet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at det ikke er avgjørende om en skoleelev består eller ikke; det viktigste må være aktivitet og det å lære livredning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil påpeke at på tross av at regjeringen i 2005 lovte å fylle svømmebassengene, har ikke dette blitt gjennomført; altfor mange basseng står fortsatt tomme. Disse medlemmer mener det også er viktig med positive stimuleringer til økt fysisk aktivitet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at det viktigste er å satse på svømmeundervisning generelt, å sikre kunnskap om livredning og å stimulere til fysisk aktivitet.

Komiteen viser til tall fra Gjensidigestiftelsen som viser at halvparten av landets tiåringer ikke kan svømme. Minst 150 000 barn fra første til femte klasse går sommeren i møte uten å kunne svømme. Manglende svømmeferdigheter fører hvert år til at barn drukner. Komiteen viser til at økt oppmerksomhet på svømmeopplæring både vil kunne føre til færre drukningsulykker om sommeren og til mer fysisk aktivitet og bedre helse i befolkningen generelt.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener derfor det bør innføres en nasjonal ferdighetsprøve i svømming på 4. trinn i grunnskolen som alle elever må bestå før svømmeopplæring kan avsluttes.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre en nasjonal ferdighetsprøve i svømming på 4. trinn i grunnskolen som alle elever må bestå før svømmeopplæring kan avsluttes.»

Forslag VIII

Komiteen mener at det er viktig å fremme positive tiltak som bidrar til bedre folkehelse. Komiteen støtter intensjonen i forslaget ved å

endre tippenøkkelen. Formålet er at en større andel av midlene kan gå til breddeidrett og friluftsliv.

Komiteens medlemmer fra Høyre støtter ikke en gjennomgang av tippenøkkelen med hensikt å endre denne nå.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at disse partier har foreslått mer enn regjeringen til friluftstiltak i sine alternative statsbudsjett tidligere år, og støttet regjeringens økte bevilgninger for 2013. Disse medlemmer mener imidlertid at denne type spørsmål bør behandles i de aktuelle budsjettene.

Komiteen viser til at turstier, lysløyper og større utmarksarealer for tur- og frilftsaktiviteter er blant de anleggene som blir brukt av den største andelen av befolkningen. Tilrettelegging for friluftsliv i nærmiljøet er et av de mest effektive tiltakene for å stimulere til økt fysisk aktivitet. En skikkelig satsing fordrer offentlig drahjelp og støtte. Aktiv forvaltning av friluftsområder og skjærgårdsparker er nødvendig for å sikre attraktivitet og tilgjengelighet for allmennheten, og slik legge til rette for positive friluftsopplevelser og fysisk aktivitet for alle.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen øke satsingen på friluftslivstiltak, friluftsområder og skjærgårdsparker i de årlige statsbudsjettene, og gjennomgå tippenøkkelen med formål å øke støtten til friluftsliv.»

Forslag IX

Komiteen mener at det er viktig å satse på gang- og sykkelveier, og derfor bør dette styrkes i de årlige budsjetter. Dette vil bidra til at flere kan gjøre gode valg ved at tilbudet for myke trafikanter finnes.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser videre til forslagsstillernes forslag om å opprette en statlig belønningsordning for gang- og sykkelveier og mener dette er en god innretning der særlig «Aksjon skolevei» har vært en suksess. Dette vil fremme gode holdninger for barn og unge som vil kunne gå og sykle trygt til sine skoler.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at kommuner og fylker har et betydelig ansvar for å sikre gode forhold for gående og syklende, blant annet i arealplanleggingen og ved å bygge sammenhengende nett av gang- og sykkelveier. Det bør derfor opprettes en statlig belønnings-

ordning for gang- og sykkelveier. Ordningen må ha som formål å påvirke transportplanleggingen i kommuner og fylkeskommuner og fungere som et insentiv for bedre tilrettelegging for gående og syklende.

Dette medlem viser til at det er stor usikkerhet blant trafikanter om hvilke vikepliktsregler som gjelder, og da spesielt vikepliktsreglene som gjelder der gang- og sykkelvei krysser vei og avkjørsel. Reglene må endres slik at syklende gis prioritet og bedre fremkommelighet. Dette medlem mener også det bør foretas endringer i trafikkreglene som kan gjøre sykkel mer attraktiv som transportmiddel, blant annet ved å gi syklende bedre sikkerhet og fremkommelighet.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert statsbudsjett våren 2013 fremme forslag om å opprette en statlig belønningsordning for gang- og sykkelveier, og samtidig foreta en gjennomgang av trafikk- og vikepliktsreglene med formål å bedre sikkerheten og fremkommeligheten for syklist og gående.»

Forslag X

Komiteen mener skatte- og avgiftssystemet bør brukes til å gjøre sunne valg rimeligere ved at avgifter på sunne produkter senkes.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter ikke et forslag som skal gjøre usunne valg dyrere. Det må være et mål at en gjennom positive tiltak gjør det slik at sunne valg lønner seg.

Komiteens medlemmer fra Høyre er positive til at økonomiske insentiver kan brukes for å stimulere til sunne valg. Disse medlemmer støtter imidlertid ikke forslaget om økte merverdiavgiftssatser på sukkerholdige drikker, idet dette innebærer en uønsket differensiering av merverdiavgiftssystemet.

Disse medlemmer viser til at Høyre i sitt alternative statsbudsjett for 2013 foreslo økte tobakksavgifter.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener prisvirkemidler og skatte- og avgiftssystemet bør brukes mer aktivt til å nå helsepolitiske målsettinger. Kristelig Folkeparti har i sine alternative statsbudsjettforslag de senere årene foreslått en omlegging av merverdiavgiftssystemet med økt merverdiavgiftssats på sukkerholdige drikker og brus med søtstoff og tilsvarende redusert merverdiavgiftssats på frukt og grønnsaker. Kristelig Folkeparti har også foreslått økte tobakks- og alkoholavgifter

for å skape rom for skatte- og avgiftsreduksjoner på andre viktige områder som arbeid, sparing og frivillighet. Dette medlem mener skatte- og avgiftssystemet bør brukes mer aktivt til å nå helsepolitiske mål.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen bruke skatte- og avgiftssystemet mer aktivt for å nå helsepolitiske målsetninger, ved å fremme forslag om å øke avgiftene på tobakk, alkohol, sukker- og fettholdige varer, og redusere avgiftene på sunne alternativer som frukt og grønnsaker.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utarbeide en ny handlingsplan for fysisk aktivitet.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utvide og bedre grønn resept-ordningen slik at flere livsstilssykdommer kan forebygges og behandles med livsstilsendringer og pasientoppfølging.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen innføre en time fysisk aktivitet hver dag på alle trinn i grunn- og videregående skole innenfor dagens timetall.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utarbeide kvalitetskrav til skolers og barnehagers utearealer som både retter seg mot arealstørrelse og innhold.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen sørge for styrket kompetanse hos helsepersonell om sammenhengen mellom fysisk aktivitet og helse slik at de får nødvendig verktøy til å benytte fysisk aktivitet i behandling og veiledning.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan for rehabilitering og nybygging av svømmeanlegg.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen innføre en nasjonal ferdigheitsprøve i svømming på 4. trinn i grunnskolen som alle elever må bestå før svømmeopplæring kan avsluttes.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen øke satsingen på friluftslivstiltak, friluftsområder og skjærgårdsparker i de årlige statsbudsjettene, og gjennomgå tippenøgkelen med formål å øke støtten til friluftsliv.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert statsbudsjett våren 2013 fremme forslag om å opprette en statlig belønningsordning for gang- og sykkelveier, og samtidig foreta en gjennomgang av trafikk- og vikepliktsreglene med formål å bedre sikkerheten og fremkommeligheten for syklist og gående.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen bruke skatte- og avgiftssystemet mer aktivt for å nå helsepolitiske målsetninger, ved å fremme forslag om å øke avgiftene på tobakk, alkohol, sukker- og fettholdige varer, og redusere avgiftene på sunne alternativer som frukt og grønnsaker.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteen viser til representantforslaget og merknadene og råar Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:23 S (2012–2013) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Knut Arild Hareide og Kjell Ingolf Ropstad om tiltak for økt fysisk aktivitet og bedre folkehelse – vedlegges protokollen.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 7. mars 2013

Bent Høie
leder

Morten Stordalen
ordfører

Vedlegg

Brev fra Helse- og omsorgsdepartementet v/statsråden til helse- og omsorgskomiteen, datert 25. januar 2013

Dokument nr. 8:23 S (2012-2013) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Knut Arild Hareide og Kjell Ingolf Ropstad om tiltak for økt fysisk aktivitet og bedre folkehelse

Jeg viser til Dokument 8:23 (2012-2013) oversendt fra Stortingets helse- og omsorgskomite i brev av 16. januar 2013. Helse- og omsorgskomiteen ber om min uttalelse til representantforslaget.

Den norske befolkningen har generelt god helse. Det er likevel tydelige sosiale helseforskjeller, og det er ulike årsaker til disse. Årsakene spenner fra grunnleggende faktorer som økonomi og oppvekstvilkår, via risikofaktorer som frafall fra utdanning, svak tilknytning til arbeidslivet og dårlig bomiljø, til påvirkningsfaktorer som levevaner og bruk av helsetjenester. Store forskjeller i levekår blir fort til ulikhet i helse.

Utfordringene fremover handler om hvordan befolkningen kan holde seg frisk og funksjonsdyktig så lenge som mulig, og hvordan helse kan vedlikeholdes, styrkes og bygges i alle deler av befolkningen. Derfor er folkehelsearbeid viktig, og derfor trenger vi en ny satsing på folkehelsepolitikk. Regjeringen legger våren 2013 frem for Stortinget en ny melding om folkehelse.

Representantforslaget gir en god og dekkende beskrivelse av utfordringsbildet når det gjelder levevaner og befolkningens fysiske aktivitet. Også her ser vi tydelige sosiale forskjeller som gir utslag i helseforskjeller. Aktivitetsnivået i befolkningen er lavt og viser negativ utvikling. Andelen som er fysisk aktiv, øker med økende sosioøkonomisk status og synker med økende alder. En svak økning i trening og mosjon på fritid de siste tiårene hos noen kompenseres ikke for redusert hverdagsaktivitet hos de fleste

blant oss. Fysisk inaktivitet rammer sosialt skjevt og bidrar derfor til økte sosiale helseforskjeller. Jeg deler representantenes bekymring for de konsekvenser lite fysisk aktivitet har for sykdomsutvikling og helseplager. Dette er alvorlig for dem det gjelder, men også uheldig for samfunnets bærekraft.

I likhet med representantene ser også jeg behov for en vesentlig styrket innsats for å demme opp for inaktivitets- og fedmeutviklingen. Dette krever innsats ut over helsesektorens virkemidler. Representantforslaget er offensivt med ti delforslag som berører flere departementers ansvarsområder, og som hver for seg har budsjettmessige konsekvenser. Jeg mener det er nødvendig med et betydelig løft, fordi ingen trender i samfunnet, verken i måten vi arbeider eller forflytter oss på, legger tilrette for tilstrekkelig fysisk aktivitet. Vi står overfor folkehelseutfordringer som vil kreve holdningsendringer både på individ- og systemnivå.

Jeg viser til at regjeringen har besluttet å legge frem en stortingsmelding om folkehelse våren 2013. Samtidig legger regjeringen i vårsesjonen frem stortingsmeldinger på andre politikkområder med relevans for representantforslaget. Forebygging av ikke-smittsomme sykdommer vil stå sentralt i meldingen om folkehelse. Tiltak rettes mot underliggende risikofaktorer som fysisk inaktivitet, usunt kosthold, tobakk og skadelig bruk av alkohol. Representantforslaget vil bli vurdert som ledd i meldingsarbeidet. Jeg vil i dette arbeidet berede grunnen for et langsiktig løp og sikre større bevissthet og forpliktelse i alle sektorer for å fremme befolkningens levekår og helse.

Jeg ser frem til samarbeid med Stortinget for bredest mulig forankring av den fremtidige folkehelsepolitikken.

